

Μετεκπαίδευση, εξειδίκευση ή ειδικότητα στον Σακχαρώδη Διαβήτη;
με αφορμή τις πρόσφατες νομοθετικές εξελίξεις

I. Μία σύντομη ιστορική αναδρομή με νομική σημασία

Οι προδιαγραφές για την ίδρυση, τη στελέχωση και τον εξοπλισμό των Εξωτερικών Διαβητολογικών Ιατρείων και των Διαβητολογικών Μονάδων (Κέντρων) τέθηκαν για πρώτη φορά με την Υπουργική Απόφαση (ΥΑ) Α3β/7343/22.06.1990 (ΦΕΚ Β΄ 378/22.06.1990). Ειδικότερα, για τα εξωτερικά διαβητολογικά ιατρεία, προβλεπόταν στο άρθρο 3 § 2 εδ. α΄ της ΥΑ η στελέχωσή τους με έναν, τουλάχιστο, γιατρό Παθολόγο, Παιδίατρο ή Ενδοκρινολόγο με ειδική εκπαίδευση στον Σακχαρώδη Διαβήτη (ΣΔ). Έτσι, η ειδική εκπαίδευση στον ΣΔ αποτελούσε κοινή προϋπόθεση, τόσο των παθολόγων και των παιδιάτρων, όσο και των ενδοκρινολόγων, προκειμένου αυτοί να στελεχώσουν τα εξωτερικά διαβητολογικά ιατρεία. Ακόμη, προβλεπόταν ότι η ειδική εκπαίδευση στον ΣΔ θα ήταν τουλάχιστον ετήσια σε διαβητολογικές μονάδες (κέντρα) της Ελλάδας ή του εξωτερικού και το περιεχόμενό της θα καθοριζόταν με νεότερη ΥΑ. Αντίστοιχα, για τη στελέχωση των διαβητολογικών μονάδων (κέντρων), το άρθρο 4 § 2 εδ. α΄ της ΥΑ προέβλεπε έναν γιατρό, τουλάχιστον Επιμελητή Α΄, με ειδικότητα Παθολόγου, Παιδίατρου ή Ενδοκρινολόγου και πενταετή προηγούμενη ειδική απασχόληση (*sic*) στο αντικείμενο του ΣΔ σε εξωτερικά διαβητολογικά ιατρεία ή διαβητολογικές μονάδες (κέντρα). Και πάλι, λοιπόν, η πενταετής προηγούμενη ενασχόληση με τον ΣΔ αποτελούσε κοινή προϋπόθεση και για τις τρεις ειδικότητες. Τελικά, το περιεχόμενο της (ετήσιας) μετεκπαίδευσης στον ΣΔ καθορίστηκε με την έκδοση της ΥΑ Δ2β/οικ.31915/03.10.1990 (ΦΕΚ Β΄ 657/17.10.1990) ενιαία και για τρεις ειδικότητες (παθολόγοι, παιδίατροι, ενδοκρινολόγοι). Η ρύθμιση αυτή ήταν σύμφωνη με το άρθρο μόνο του β.δ. 788/1963 (ΦΕΚ Α΄ 232/26.12.1963), σύμφωνα με το οποίο η νεοϊδρυθείσα – τότε – ειδικότητα της ενδοκρινολογίας είναι συναφής με την παθολογία και την παιδιατρική και, για τον λόγο αυτό, την απόκτηση της ειδικότητας του ενδοκρινολόγου μπορούσαν να επιδιώξουν μόνο γιατροί που είχαν προηγούμενα αποκτήσει την ειδικότητα, είτε του παθολόγου, είτε του παιδίατρου.

II. Η (νομοθετική) ολοκλήρωση της διάκρισης

Η διάκριση μεταξύ, μεταξύ παθολόγων – παιδιάτρων αφενός και ενδοκρινολόγων αφετέρου, αποκρυσταλλώθηκε και αναβαθμίστηκε με την πρόσφατη έκδοση των ΥΑ Γ5α/Γ.Π. οικ 64854/29.08.2018 και Γ5α/Γ.Π.οικ 64843/29.08.2018.

Με το άρθρο 1α § 7 της ΥΑ Γ5α/Γ.Π.οικ.64854/29.08.2018 (ΦΕΚ Β΄ 3958/12.09.2018), ορίζεται το περιεχόμενο και οι προϋποθέσεις κτήσης της εξειδίκευσης στον ΣΔ μετά από επιτυχείς εξετάσεις για τους γιατρούς που έχουν την ειδικότητα παθολόγου και παιδίατρου· ειδικότερα, η

κτήση της εξειδίκευσης προϋποθέτει διετή εκπαίδευση με σκοπό την απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν από τον ΣΔ. Σύμφωνα με το άρθρο 4 της παραπάνω ΥΑ, ο αριθμός των εξειδικευομένων, η διαδικασία τοποθέτησής τους και κάθε σχετική λεπτομέρεια θα καθορισθεί με νεότερη απόφαση του Υπουργού Υγείας. Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 5 εδ. α' της παραπάνω ΥΑ, *οι διατάξεις αυτής ισχύουν για τις αιτήσεις εξειδίκευσης που υποβάλλονται μετά τη δημοσίευσή της στην ΕτΚ (12.09.2018).*

Με το άρθρο 1 § 12 του πρώτου κεφαλαίου της Γ5α/Γ.Π.οικ.64843/29.08.2018 (ΦΕΚ Β' 4138/20.09.2018), ορίζεται ο χρόνος ειδίκευσης και το περιεχόμενο της εκπαίδευσης για την απόκτηση της ειδικότητας Ενδοκρινολογίας – Διαβήτη – Μεταβολισμού. Σύμφωνα με το άρθρο 4 εδ. α' του τρίτου κεφαλαίου της παραπάνω ΥΑ, *οι νέες διατάξεις καταλαμβάνουν όσους υποβάλλουν για πρώτη φορά αίτηση για ειδικότητα μετά τη δημοσίευσή της στην ΕτΚ (20.09.2018).*

Μετά τις παραπάνω νομοθετικές πρωτοβουλίες, θεσπίζεται για πρώτη φορά εξειδίκευση στον ΣΔ για παθολόγους και παιδίατρους ενώ, σε επίπεδο ειδικότητας, ο διαβήτης συναρτάται με την ενδοκρινολογία και τον μεταβολισμό, ώστε να μην υπάρχει ανάγκη εξειδίκευσης των ενδοκρινολόγων στον ΣΔ, επιβεβαιώνοντας έτσι τον εγκόλπωσή του από τους ενδοκρινολόγους που ξεκίνησε με την έκδοση της ΥΑ Υ4α/9495/95/96/05.09.1996 (βλ. π.π. υπό Ι).

III. Οι σχέσεις μεταξύ ειδικότητας, εξειδίκευσης και μετεκπαίδευσης

Η τριπλή δυνατότητα πιστοποίησης γνώσεων σχετικά με τον ΣΔ καθιστά αναγκαία την αποσαφήνιση και τη ρύθμιση των σχέσεων που ανακύπτουν μεταξύ της μετεκπαίδευσης στον ΣΔ, της εξειδίκευσης στον ΣΔ και της ειδικότητας Ενδοκρινολογία – Διαβήτης – Μεταβολισμός.

A. Η ειδικότητα Ενδοκρινολογία – Διαβήτης – Μεταβολισμός

Κατ' άρθρο 1 § 10 του π.δ. 415/1994 (ΦΕΚ Α' 236/29.12.1994), η απόκτηση της ειδικότητας της Ενδοκρινολογίας απαιτούσε εξαετή άσκηση, η οποία διακρινόταν σε δύο (2) χρόνια παθολογία και τέσσερα (4) χρόνια κλινική ενδοκρινολογία, ενδοκρινολογικό εργαστήριο και ενδοκρινολογικό εξωτερικό ιατρείο. Σύμφωνα με το άρθρο 1 § 12 της πρόσφατης ΥΑ Γ5α/Γ.Π.οικ.64843/29.08.2018, η απόκτηση της ειδικότητας Ενδοκρινολογία – Διαβήτης – Μεταβολισμός συναρτάται με εξαετή – και πάλι – άσκηση, η οποία κατανέμεται σε δύο (2) χρόνια παθολογία και τέσσερα (4) χρόνια γενικές γνώσεις και δεξιότητες, ορμόνες, σακχαρώδης διαβήτης, υποθάλαμος – υπόφυση, επινεφρίδια, θυρεοειδής αδένας, αναπαραγωγικό σύστημα, μεταβολικά νοσήματα, πολυενδοκρिनοπάθειες, νευροενδοκρινείς όγκοι, άλλες ενδοκρινικές νεοπλασίες, διαταραχές ανάπτυξης, ενδοκρινολογικό εργαστήριο, υπερηχογραφία θυρεοειδούς – γονάδων. Από την απλή επισκόπηση των δύο διατάξεων προκύπτει ότι το αντικείμενο εκπαίδευσης της ειδικότητας Ενδοκρινολογία – Διαβήτης – Μεταβολισμός είναι ευρύτερο από το αντικείμενο της (παλαιότερης -

απλής) ειδικότητας της Ενδοκρινολογίας, με συνέπεια να μην μπορεί να γίνει λόγος για απλή μετονομασία της ειδικότητας αλλά για ουσιαστική διεύρυνσή της, με προεξάρχουσα την προσθήκη του γνωστικού αντικειμένου του ΣΔ. Συνεπώς, τον νέο τίτλο της ειδικότητας Ενδοκρινολογία – Διαβήτης – Μεταβολισμός μπορούν να φέρουν μόνο όσοι γιατροί υποβάλλουν αίτηση για την ειδικότητα αυτή μετά τη δημοσίευση της ΥΑ Γ5α/Γ.Π.οικ 64843/29.08.2018 (20.09.2018), όπως ρητά προβλέπεται στο άρθρο 4 εδ. α΄ της ίδιας ΥΑ, όπως υπογραμμίζει και η Ε.Δ.Ε. στη με αριθμό 1290/19.11.2018 ενημερωτική επιστολή της.

B. Η μετεκπαίδευση στον ΣΔ

Η διαδικασία της (ετήσιας) μετεκπαίδευσης στον ΣΔ, που προβλέπεται στην ΥΑ Δ2β/οικ.31915/03.10.1990 (ΦΕΚ Β΄ 657/17.10.1990) καλύπτει μία πλειάδα γνωστικών αντικειμένων που σχετίζονται με τον ΣΔ, όπως (α) αιτιολογία, συμπτωματολογία, διάγνωση και διαφορική διάγνωση του διαβητικού συνδρόμου, (α1) εκτέλεση, παρακολούθηση και αξιολόγηση βιοχημικών μετρήσεων διαφόρων ορμονών, (α2) ένδειξη χρησιμοποίησης διαφόρων ορμονικών και μεταβολικών λειτουργικών δοκιμασιών, (β) γνώσεις στη θεραπεία διάφορων τύπων ΣΔ, (β1) μακροχρόνια παρακολούθηση ασθενών, υπολογισμός διαιτολογίου, βυθοσκόπηση οφθαλμού, (β2) εντατική θεραπεία διαβητικού κόματος, (β3) τοποθέτηση υποκλειδίου καθετήρα, (γ) βασικές γνώσεις άλλων ειδικοτήτων, όπως (γ1) αξιολόγηση αγγειογραφίας, (γ2) αξιολόγηση φωτογραφίας βυθού οφθαλμού ή φλουοροαγγειογραφίας, (γ3) αξιολόγηση αγωγιμότητας περιφερικών νεύρων, (γ4) βασικές γνώσεις στην υπερηχοτομογραφία και υπολογιστική τομογραφία, (γ5) γνώσεις στις κοινωνικές επεκτάσεις της νόσου και συσχέτισή της με την ιατρική της εργασίας. Αξιοποιώντας το παραπάνω πλαίσιο μετεκπαίδευσης στον ΣΔ και προσθέτοντας γνωστικά αντικείμενα όπως λ.χ. κύηση και ΣΔ, η Ελληνική Εταιρεία Μελέτης & Εκπαίδευσης για τον Σακχαρώδη Διαβήτη είχε καταθέσει τον Νοέμβριο του 2014 στο Υπουργείο Υγείας ολοκληρωμένη πρόταση για την εξειδίκευση στον ΣΔ, η οποία προέβλεπε διαιτητική άσκηση σε διαβητολογικές μονάδες (κέντρα) και διαβητολογικά εξωτερικά ιατρεία. Η πρόταση αυτή χαρακτηρίζεται ολοκληρωμένη διότι, εκτός από την εξαντλητική περιγραφή του εκπαιδευτικού αντικειμένου, του τόπου και του τρόπου εξειδίκευσης, περιλαμβάνει ρυθμίσεις για τα επαγγελματικά δικαιώματα όσων τύχουν της εξειδίκευσης στον ΣΔ και μεταβατικές διατάξεις για την κτήση του τίτλου της εξειδίκευσης από τους γιατρούς των οποίων η εκπαίδευση έχει αναγνωρισθεί από το ΚΕ.Σ.Υ. ή έχει πραγματοποιηθεί σε αναγνωρισμένα κέντρα εξειδίκευσης του εξωτερικού. Για την αναγκαιότητα, όμως, μεταβατικών διατάξεων θα γίνει λόγος στην οικεία θέση (βλ. π.κ. υπό III Γ).

Η ΥΑ Δ2β/οικ.31915/03.10.1990, που ορίζει τα σχετικά με τη μετεκπαίδευση στον ΣΔ, εξακολουθεί να ισχύει και δεν έχει καταργηθεί με κάποια από τις νεότερες διατάξεις για την εξειδίκευση στον ΣΔ ή την ειδικότητα Ενδοκρινολογία – Διαβήτης – Μεταβολισμός. Ακόμη, όμως,

και αν είχε συμβεί αυτό, ενδεχόμενη κατάργηση της ΥΑ θα λειτουργούσε για το μέλλον (ex nunc) και όχι αναδρομικά (ex tunc) σύμφωνα και με τη θεμελιώδη αρχή του άρθρου 77 § 2 του Συντάγματος και του άρθρου 2 του Αστικού Κώδικα, ειδάλλως θα συνεπαγόταν ανεπίτρεπτα την ανατροπή κεκτημένων τίτλων και πιστοποιήσεων. Επομένως, όσοι γιατροί έχουν ολοκληρώσει την ετήσια μετεκπαίδευση στον ΣΔ ή επιλέγουν να την ακολουθήσουν εφεξής, δικαιούνται να συμπληρώνουν τον τίτλο τους με τη φράση “μετεκπαιδευθείς στον ΣΔ”.

Γ. Η εξειδίκευση στον ΣΔ

Η ρύθμιση της εξειδίκευσης στον ΣΔ, που περιλαμβάνεται στο άρθρο 1 § 7 της ΥΑ Γ5α/Γ.Π. οικ 64854/29.08.2018 είναι εξαιρετικά λιτή και γενικόλογη “[...] *απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων από ειδικευμένους Παθολόγους ή Παιδιάτρους για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν από τον Σακχαρώδη Διαβήτη (ΣΔ) με στόχο την αποτελεσματική πρόληψη, την πρόωμη διάγνωση και τη βελτίωση της πρόγνωσης και της θεραπείας του*”. Από τη σύγκριση της παραπάνω διάταξης με τις προβλέψεις της ΥΑ Δ2β/οικ.31915/03.10.1990 για τη μετεκπαίδευση στον ΣΔ, προκύπτει με ενάργεια η ένδεια της νέας ρύθμισης. Πρόκειται για μία ρύθμιση – κέλυφος, η οποία θα πρέπει να εμπλουτιστεί με νέα νομοθετική πρωτοβουλία, η οποία θα συγκεκριμενοποιήσει τις γνώσεις και τις δεξιότητες που πρέπει να αποκτήσουν όσοι επιθυμούν να εξειδικευθούν στον ΣΔ μετά τη θέση σε ισχύ του νέου πλαισίου (12.09.2018). Προς την κατεύθυνση αυτή, το άρθρο 4 της ΥΑ προβλέπει την έκδοση νέας υπουργικής απόφασης για τον καθορισμό κάθε σχετικής λεπτομέρειας. Μέχρι να συμβεί αυτό, τα γνωστικά αντικείμενα στα οποία ασκείται όποιος μετεκπαιδεύεται στον ΣΔ παρίστανται πληρέστερα σε σχέση με όσα ακροθιγώς αναγράφονται στην ΥΑ Γ5α/Γ.Π.οικ. 64854/29.08.2018 για την εξειδίκευση στον ΣΔ, δημιουργώντας εύλογα ερωτήματα για τη βαρύτητα της εξειδίκευσης σε σχέση με την αντίστοιχη μετεκπαίδευση.

Η ελλειμματικότητα των νέων ρυθμίσεων καταδεικνύεται από την έλλειψη μεταβατικών διατάξεων σχετικά με τους γιατρούς που έχουν μετεκπαιδευτεί στον ΣΔ με τους όρους της ΥΑ Δ2β/οικ.31915/03.10.1990. Όπως καταδείχθηκε παραπάνω, η μετεκπαίδευση αυτών είναι, τουλάχιστον μέχρι την έκδοση νέας κατ’ άρθρο 4 υπουργικής απόφασης, πληρέστερη σε σχέση με το περιεχόμενο της εξειδίκευσης και η διαπίστωση αυτή καθιστά επιβεβλημένη την ύπαρξη μεταβατικών διατάξεων. Υπενθυμίζεται ότι η πρόταση της ΕΛΕΜΕΔ τον Νοέμβριο του 2014 για την εξειδίκευση στον ΣΔ περιελάμβανε ολοκληρωμένο σύστημα μεταβατικών διατάξεων.

Εφόσον διαπιστώνεται η ανάγκη ρύθμισης ενός ζητήματος για το οποίο ο νόμος σιωπά, προκρίνεται, για την πλήρωση του κενού, η προσφυγή στην ερμηνευτική μέθοδο της αναλογίας. Η μόνη μεταβατικού χαρακτήρα διάταξη που απαντάται στην ΥΑ Γ5α/Γ.Π. οικ.64854/29.08.2018 αφορά την εξειδίκευση στην Επείγουσα Ιατρική. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 1α της ΥΑ, δικαίωμα να υποβάλλουν αίτηση για την απόκτηση του τίτλου εξειδίκευσης στην Επείγουσα

Ιατρική έχουν όσοι ειδικευμένοι γιατροί έχουν συμπληρώσει, τη 12.09.2018, συγκεκριμένο χρόνο προϋπηρεσίας σε Τ.Ε.Π. ή στο Ε.Κ.Α.Β., κατέχοντας – στη δεύτερη περίπτωση – και πιστοποιητικό επάρκειας στην επείγουσα προνοσοκομειακή ιατρική (Ε.Π.Ι.). Αν συντρέχουν οι παραπάνω προϋποθέσεις, οι γιατροί δικαιούνται να υποβάλλουν αίτηση, μέσα σε ένα έτος, για να αποκτήσουν τον τίτλο της αντίστοιχης εξειδίκευσης με απόφαση του Υπουργού Υγείας μετά από γνώμη του ΚΕ.Σ.Υ. Προκύπτει, λοιπόν, με σαφήνεια ότι ο νομοθέτης αρκείται στην ύπαρξη του πιστοποιητικού επάρκειας και τη συμπλήρωση ορισμένου χρόνου απασχόλησης με το συγκεκριμένο αντικείμενο για να αναγνωρίσει το δικαίωμα αυτών των ιατρών να αιτηθούν την απόκτηση της εξειδίκευσης χωρίς να εκπαιδευτούν – εκ νέου – στην Επείγουσα Ιατρική για δύο χρόνια και δίχως να υποβληθούν σε γραπτές και προφορικές εξετάσεις.

Θα πρέπει, λοιπόν, να γίνει δεκτή η ανάλογη εφαρμογή της μεταβατικής αυτής διάταξης και στην περίπτωση των παθολόγων και των παιδίατρων μέχρι τη θέσπιση ad hoc μεταβατικών διατάξεων· η ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 1α της ΥΑ θα επιτρέψει σε όσους έχουν αποκτήσει το πιστοποιητικό μετεκπαίδευσης στον Σ.Δ. – κατ' αναλογία προς το πιστοποιητικό Ε.Π.Ι. – και έχουν συμπληρώσει ορισμένο χρόνο προϋπηρεσίας σε διαβητολογικές μονάδες (κέντρα) και εξωτερικά διαβητολογικά ιατρεία του Ε.Σ.Υ. και των Πανεπιστημιακών Κλινικών – κατ' αναλογία με την προϋπηρεσία σε Τ.Ε.Π. και Ε.Κ.Α.Β. – να υποβάλουν αίτηση για την απόκτηση της εξειδίκευσης στον ΣΔ χωρίς να εκπαιδευτούν εκ νέου στο αντικείμενο αυτό ή να υποβληθούν σε εξετάσεις.